

Advocate in spe wil waarde alle bewijzen doorrekenen

Statistiek moet 'onderbuikgevoel' uitbannen

Nog voordat de Commissie-Grimbergen het bewijs in de zaak-Lucia de B. onderuit haalde, schreef Céline van Asperen de Boer al dat onderbuikgevoelens over de kans op toeval wel degelijk een rol hebben gespeeld bij de veroordeling. Maak dat dan transparant, zegt de aankomend advocate.

.....
Lex van Almelo
journalist
.....

.....
Céline van Asperen de Boer:
'...en statistiek komt niet over
bij juristen'
.....

Foto: Emilie Hudig

Céline van Asperen de Boer studeerde in mei af aan de Universiteit van Amsterdam op een indrukwekkende scriptie die onlangs is uitgegeven.¹

In ruim 206 pagina's zet zij uiteen welke bijdrage statistische analyse kan leveren aan het oordeel van de strafrechter over het bewijs in dienstroosterzaken, zoals die van Lucia de B. Ze legt onder meer de basisregels van de statistiek uit en geeft aan onder welke voorwaarden statistiek ondersteunend bewijs kan leveren. Zo moe-

1 *De rol van statistiek bij strafrechtelijke bewijsvoering*. Gelling Publishing, Nieuwerkerk aan den IJssel 2007. ISBN 978 90 7844008 6. € 49. www.gelling.nl

ten de incidenten die in de statistische analyse worden betrokken duidelijk worden gedefinieerd en objectief geselecteerd. Zo moet de statistische berekening een sterk verband opleveren tussen de verdachte en de incidenten willen zij een grote diagnostische waarde hebben. En uit dat sterke verband mag de rechter niet concluderen dat er geen sprake van toeval kan zijn. Die fout staat in de statistiek bekend als de *prosecutor's fallacy*, ofwel de drogreden van de aanklager. Verder moet de rechter kritisch kijken naar wat de berekening precies bewijst. Een sterk statistisch verband tussen de aanwezigheid van een

bepaalde persoon en het optreden van de incidenten zegt immers niets over de aard van die relatie. 'In de zaak-Lucia de B. lijkt het op vele van de bovenstaande punten verkeerd te zijn gegaan,' schreef Van Asperen de Boer dit voorjaar al.

Bianca K.

Van Asperen de Boer: 'Ik wilde mij onderscheiden met mijn scriptie, want ik had geen zin om na mijn studie ergens op een klein advocatenkantoor in de Achterhoek te gaan werken.' Zij werd indirect op het spoor gezet door haar ouders. Haar vader, gepensioneerd chirurg, gaf haar een aanleg voor exacte vakken mee. Haar moeder,

tegenwoordig raadsheer in het gerechtshof Amsterdam, vervolgde als officier van justitie crècheleidster Bianca K. wegens poging tot moord c.q. doodslag op zes kinderen, dan wel het toebrengen van (zwaar) lichamelijk letsel met voorbedachten rade. Deze leidster was steeds aanwezig bij twaalf incidenten, waarbij kinderen aan een verstikkingsdood ontsnapten. In 2004 bevestigde de Hoge Raad de vrijspraak van het hof, dat het statistisch bewijs niet voldoende achtte voor een veroordeling. Volgens het hof valt namelijk niet uit te sluiten dat de incidenten zijn ontstaan door een oorzaak die buiten de verdachte is gelegen.

Van Asperen de Boer: 'Eén van de mogelijkheden is dat Bianca K. een bedwelmend parfum op had. De dienstroosterzaak van de crècheleidster vertoont veel overeenkomsten met de zaak-Lucia de B. Direct bewijs voor een misdrijf ontbreekt, terwijl het onderbuik gevoel zegt dat het geen toeval kan zijn dat de verdachte bij alle incidenten aanwezig was. Geen van de procesdeelnemers in de zaak tegen Bianca K. wist goed wat ze ermee aan moesten.'

Juristen versus statistici

Juristen en statistici leven in twee verschillende werelden. Zij zeggen veel over elkaars vak zonder daarvan echt verstand te hebben, zegt Céline van Asperen de Boer, die aan de faculteit Wiskunden en Informatica het *master*-vak *forensic statistics* haalde. 'Het zijn vele verschillende manieren van denken en statistiek komt niet over bij juristen.'

De raadsheren die Lucia de B. veroordeelden konden net zo slecht uit de voeten met de verklaringen van statistische deskundigen als in de zaak-Bianca K. In de zaak-Lucia de B. zeiden de raadsheren dat zij het statistisch bewijs buiten beschouwing hebben gelaten. Maar Céline van Asperen de Boer is ervan overtuigd dat de statistiek wel degelijk rol heeft gespeeld bij de veroordeling van de verpleegster. 'De gedachte had al postgevat dat het geen toeval kan zijn dat Lucia de B. er steeds bij was. Als je die gedachte dan toch hebt, bereken die kansen dan objectief en rustig.'

Van Asperen de Boer vindt de kritiek op statisticus Henk Elffers in deze zaak voor een

Aanmerkelijke kans

Hoe groot is de kans dat een seropositieve man zijn partner besmet door onveilig te vrijen? Die vraag is van groot belang om te weten of er sprake is van voorwaardelijke opzet bij de besmetting. Ofwel: hoe groot de aanmerkelijke kans is die de verdachte heeft aanvaard dat zijn partner besmet zou raken. De medici gaan uit van een kans van één op de 200 à 300 bij elk genitonaal contact. Volgens de Hoge Raad¹ is die kans zo klein dat er van voorwaardelijke opzet geen sprake is. Volgens juriste en statistica Céline van Asperen de Boer neemt die kans al snel toe naarmate je vaker vrijt.

Aantal keren seks	kans op besmetting is dan één op
1	300
5	59
10	30
20	15
50	7
100	4
150	3
200	2

¹ HR 20 februari 2007, NJ 2007, 313. LJN AZ 0213

deel onterecht'. Hij is vanuit het verkeerde uitgangspunt gaan rekenen, nadat hij selectieve informatie van de politie had gekregen. Met de 'conditionele methode' die hij gevolgd heeft, is op zichzelf niets mis. Wel heeft hij bij de toepassing van die methode enkele betwistbare keuzes gemaakt. Bij de conditionele methode kijk je alleen naar de periode

waarin de verdachte bij de incidenten werkte en bereken je de kans op het toevallig meemaken van het door de verdachte meegemaakte aantal incidenten. Bij de epidemiologische methode – waarmee volgens de Commissie-Grimbergen nieuw onderzoek gedaan zou moeten worden – vergelijk je de uitkomst van de conditionele methode met het aantal incidenten in de periode dat de verdachte afwezig was. Met de berekeningen van Elffers weet je alleen hoe groot de kans op het aantreffen van het bewijs is in geval van toeval. Als deze kans te verwaarlozen is, weet je nog niet wat er wél aan de hand is. Eén van de mogelijkheden is dat de verdachte schuldig is. Maar er bestaan nog meer mogelijkheden. Daardoor kun je zonder verder bewijs geen uitspraken doen over de schuld van de verdachte.'

Onzekerheidsfactor

Céline van Asperen de Boer pleit voor een volwaardige en transparante rol voor statistiek in strafzaken. Niet alleen in dienstroosterzaken, maar ook bij *matchende* DNA-sporren en het voorwaardelijk opzet bij HIV-besmetting. (zie kader). Daarbij moet zowel de kans op schuld als op onschuld goed worden berekend. 'Het mooiste zou zijn als dat met alle bewijsmiddelen zou gebeuren. Dan kun je precies zien wat de onzekerheidsfactor is in een uitspraak. Maar daar zullen de rechters vermoedelijk niet graag aan beginnen.'

Lawyer at deposition:

What is your native language?

West Indian woman, offended: *English!*

Lawyer: *Lady, you must speak some other language, because I've been questioning you for an hour and I haven't understood a goddamn word you said.*

www.overheardinnewyork.com, 16 september

Het voelt vreemd om niet dezelfde nationaliteit te hebben als je ouders.

Advocaat Britta Böhrer leverde haar Duitse paspoort in toen ze werd gekozen in de Eerste Kamer, *NRC Handelsblad*, 15 oktober

Mijn dochter keek maandag naar de televisie en zei: mam, je lijkt wel een crimineel.

Gezinsvoogd Mieke A. wordt vervolgd wegens haar foute inschatting van de situatie van peuter Savanna, *NRC Handelsblad*, 2 november

Een situatie waarvan algemeen bekend is dat daarin de verhoudingen tussen partijen scherper worden neergezet dan in werkelijkheid het geval is. In een kort geding moeten uitlatingen van advocaten minder zwaar worden genomen, volgens de

Rechtbank Zutphen, LJN: BB6283, 15 augustus 2007

